

Den egentlige hændelse Bevidsthedens forvandling

ved Laszlo Bösörmenyi.

Født 1949 i Budapest. Udgivet over 200 videnskabelige artikler og ledet adskillige forskningsprojekter i sin 45-årige karriere som datalog. Fra 1992 til 2017 professor i datalogi ved universitetet i Klagenfurt, hvor han ledede Institut for Informationsteknologi. Sideløbende med akademisk forskning og undervisning stiftede han bekendtskab med antroposofien. Foredragsholder og seminarleder om antroposofiske emner. Bidrag til tidskriftet 'Die Drei' 18.05.2022.

Oversættelse: Annelise Sadolin.

Overflodssamfundets illusionistiske verden er ved at bryde sammen for øjnene af os. Corona, miljøkrise, uddannelseskriser, økonomisk virksomhedskriser – udvalget er stort. Hvad sker der med os? Har alt dette en betydning? Jeg vil påstå: Ja! Kendsgerningen er, at den menneskelige bevidstheds forvandling gennem indre arbejde allerede længe har været påkrævet, men at vi har travlt med alt andet, blot ikke med det.

Lad os anskue udgangspositionen¹

1. Det lyseste punkt i vor bevidsthed er tænkningen; ved hjælp af den orienterer vi os i livet.
2. Imidlertid ser det ud til, at tænkningen ikke kan leve op til løsningen af vore største indre problemer. Vore følelser, først og fremmest en generel ubestemt frygt kan ikke tænkes væk eller diskuteres bort. Tankerne efterlader os ligegyldige, og følelserne river os med, skønt de sjældent giver os orientering, for de er ikke klare, ikke forståelige. Følelser er ikke erkendende, de åbenbarer blot sig selv. Forstå kan vi foreløbig kun i kraft af tænkningen.
3. Vi kan reflektere over vor bevidsthed; vi ved, at vi tænker, men vi ved ikke, hvordan vi tænker. Når jeg forsøger at iagttage min tænkning, kommer jeg altid for sent. Det, jeg netop tænkte, bliver mig først bevidst, når jeg inderligt har fattet det i ord. Forinden skal sætningen ganske kort have været til stede som ordløs i 'flydende' form. Denne formløse betydning kan jeg dog ikke umiddelbart opleve. Jeg ser altid kun liget, tænkningens fortid. I den aktuelle, levende tænkeproces er jeg ubevidst som i søvnen. Min bevidsthed lever altså på mindst to niveauer: Ovenover på nutidens niveau, nedenunder på fortidens niveau. Bevidst for mig bliver først og fremmest kun det nederste niveau.
4. Vor bevidsthed er en selvbevidsthed; jeg ved, at jeg er et jeg; men når jeg spørger mig: "Hvem er du i virkeligheden?" går det mig, som det gik Peer Gynt, der ville finde løgets kerne og til sidst stod med intet i hånden. Jeg kan ganske vist optælle mine egenskaber og erfaringer; men hvor end jeg peger hen: Jeg er der ikke, for jeg er den, der peger. Om dette jeg har jeg foreløbigt ikke nogen umiddelbar erfaring. Sådan som en sætnings betydning er bag ordene, sådan er mit sande jeg skjult for mig.
5. Vi har rundt om os en dump selvfølelse, der dagen igen-

nem sammen med vor krop ledsager os. Vi identificerer os med denne selvfølelse, og den vil til stadighed bekræftes. Det gør os egoistiske: Vor hverdag er baseret på, at selvfølelsen mest muligt kan opleves intens – hvis muligt på behagelig måde som ved succesoplevelse, ros eller sågar selvros - og hvis det ikke kan være anderledes, da også i negativ form som gennem jalousi, misundelse, had osv. Alt ondt er mere ønskværdigt for os end angsten for kedsommelighed, sådan som den f.eks. skildres i Michael Endes bog Momo.

6. I det lille barn er det at ville, at føle og at opfatte endnu ikke adskilt. Det lille barn har en enhedens erkendelsesevne; barnet er afstemt efter betydning, efter mening.² Det lever også i en bevidsthedsmæssig enhed med sin talende omgivelse. Ellers kunne det ikke lære at elske sit modersmål - eller måske også flere sprog.

7. Ethvert sprog har to sider: En ydre, der lader sig høre eller vise (en sætning, udtrykt i ord), og en indre, forståelsen (sætningens betydning). Mens modersmålet læres, tilpasser vor bevidsthed sig dets struktur. Idet sprogets struktur følges, dannes der i sjælen et indre og et ydre liv. Den oprindeligt samlede erkendelsesevne deler sig i to, i tænkning og iagttagelse. Og endnu en del af det indre liv mister næsten helt sin erkendelseskraft; den bliver selvfolende.

8. Med adskillelsen mellem tænkning og iagttagelse adskilles også sandhed og virkelighed. Enhver iagttagelse bliver ledsaget af en virkelighedsfølelse³, og enhver forståelse bliver ledsaget af evidens, af vished. Derfor anser vi iagttagelsesverdenen for at være virkeligheden – og kun den. Iagttagelsesverdenens 'hvad', dens 'udlægning' kommer imidlertid fra tænkningen. Jeg ser kun det, jeg ved hjælp af et begreb ud fra iagttagelsesverdenens uendelige, samlede hele kan udlede fra kilden. "Et ord betegner ikke tingen, men min forståelse af den", plejede Georg Kühlewind at sige. Det lille barn ser altså bordet i det øjeblik, hvor det har fattet begrebet bord.⁴

9. De menneskeliggjorte genstandes skabende idéer kender vi (jeg ved, hvad en kaffekop eller et kontorclips kan bruges til). De skabende idéer bag naturen er dog ikke tilgængelige for os. Vi gør os derfor kun tanker om dem på et højt ydre niveau. Iagttagelsesverdenen grænser op til vor forståelsesverden. Grænsen er dér, hvor forståelsen ender, og derfor oplever vi den som ydre og real.

10. Gennem selvfølelsens dannelse befæster den dualistiske struktur sig. Vi bliver mere og mere ansvarlige for den, og der opstår yderligere 'spaltninger' i os.

11. Efter at modersmålet er tilegnet, adskilles også tænkning og tale – om end ikke helt. I begyndelsen forstår det lille barn endnu sproget umiddelbart. Det kommer ikke fra enkeltord til betydning, men omvendt. Det forstår først en sætnings betydning og derefter de enkelte ord. Gennem rutinen i sproget opstår imidlertid den mulighed at benytte ordene uden eller med formindsket betydning (som 'ordhyster'). Det er grundlaget for evnen til løgn, til at kunne sige noget helt andet end det, man tænker.

12. Adskillelsen af tænkning og tale er dog også grundlaget for den tilsvarende meditation. Det er den evne at kunne styrke sin tænkende opmærksomhed så meget, at den består i sig selv også uden given form, uden ord. I den tidssvarende meditation kan der ske en vækst, hvor man bliver som 'børnene'⁵, og da kan den flydende og levende betydning opleves umiddelbart, men dog helt bevidst – som 'Guds børn'.

13. Dette er vor nutidige bevidstheds hovedhjørnestene. Rudolf Steiner kalder den art af bevidsthed, som i løbet af den 5. efteratlantiske kulturperiode skal uddanne sig i bevidsthedssjælen, for en hovedhjørnesten.⁶ Menneskets bevidsthed har ikke altid været som i dag, også det lille barns er helt anderledes end tidligere.

Udviklingen set oppefra og nedefra

Menneskeheden og verdens udvikling bliver naturvidenskabeligt fortalt ud fra den givne dualistiske bevidsthedsstruktur – for det meste uden at man gør sig det bevidst. Den forklarer verden 'nedefra'. I begyndelsen var materien (hvor den kommer fra, ved vi ikke). Materien har så struktureret sig, den er først og fremmest blevet levende, derefter besjælet og til sidst selvbevidst (hvorfor dette ved vi heller ikke). Dermed modsiger naturvidenskaben sig selv, fordi termodynamikkens lære er, at den fysiske verden til stadighed stræber efter den mest sandsynlige struktur, og det er strukturløshed. Når et levende væsen dør, forfalder kroppen derfor til støv, da dette er en mere stabil tilstand og meget mere sandsynlig end myggen eller elefanten. I det hele taget er livet ekstremt usandsynligt; den menneskelige ånd, som tænker derover og sågar også over sig selv, er endnu mere usandsynlig. Denne modsætning og også andre modsætninger bliver for det meste slet ikke bemærket, eller de bliver skubbet væk. Hvorfor? Er det af ondskab? Vel næppe! Af dumhed? Næppe heller! Paradoksalt nok snarere af længsel eller af ærlighed.

Den naturvidenskabelige tænke måde, der udgik fra skolastikken og havde sit højdepunkt i renæssancen samt i tiden derefter, var først og fremmest en ægte frigørelse af den menneskelige ånd. Man ville befri sig fra religionens

byrde, en religion, der ikke længere gjaldt som virkelighed. Befrielsen var betydningsfuld og den vigtigste vejviser for bevidsthedens næste trin. Den naturvidenskabelige tænkning satte menneskene og deres erfaringer som alle tings mål og har siden befriet sig fra en åndelig eller himmelsk tvang, en verden, der ikke længere skænkede os erfaring. Denne tænke mådes talrige modsætninger opstår ved, at de ikke kan begrundes i sig selv. Derfor bliver den åndelige verden, hvorfra vore åndelige evner strømmer til os, erklæret for ikke-eksisterende. Den mulighed bliver ikke engang taget i betragtning, at vi skulle kunne videreudvikle vor bevidsthed, så den kunne opdage nye realiteter og fremfor alt finde kilden til vore egne åndelige evner.

Vi har også andre fortællinger om den samme udviklingshistorie, ikke mindst har vi Rudolf Steiners. Han taler ikke om en meningsløs tilfældighed, måske ledsaget af instinkter (og hvor kommer så de fra?). Langt mere ser han betydningen i jordens og menneskenes udvikling. Denne udvikling fremstiller han udførligt, omend også meget svær at forstå for en nutidig læser.

Vi vil fremhæve et centralt aspekt. Det drejer sig om menneskets udvikling til frihed. I begyndelsen var ikke materien, men ordet, Logos, som det står i Johannesprologen. Hele skabelsen har en central betydning, dvs. at menneskeskabningen engang selv skal blive skabende væsen og gudernes samtalepartner. Jorden blev skabt ud fra denne idé gennem forskellige udviklingstrin, og også den menneskelige bevidsthedsudvikling blev længe ført fra oven. Processen forløber ikke umiddelbart uden forstyrrelse. En forceret længsel efter frihed har afsondret mange skabervæsner fra hinanden, og siden har de hængt sig på menneskesjælene i det håb gennem dem at kunne vinde friheden i en fart. De forleder os på den ene side til en slags – med et andet udtryk af Kühlewind – 'kosmisk dovenskab'. Omtrent efter mottoet: Jeg er allerede fuldkommen, sådan som jeg er (højest er det de andre, som ikke er i orden). Eller de samme væsenheder forleder os til en krampagtig iver efter at virkeliggøre menneskeheden store idealer, mest i teknisk form, uden tilsvarende forberedelse.⁷ Rudolf Steiner kalder den første slags for luciferisk forførelse og den anden slags for ahrimansk. Begge disse kræfter lever i os og virker gennem os, for det meste samtidigt, men ikke i ligevægt. Trods alle modstandsvæsner kunne det lade sig gøre, at menneskeheden i nutiden blev ført frem til bevidsthedssjælens område. Afgørende i denne fortælling var Kristi opstandelse; bæreren af Logos har plantet sit frø i vore svage sjæle (i vort 'kød').⁸ Derfor kan vi nu besinde os på os selv og beslutte os til en ny begyndelse.

Med bevidsthedssjælens trin har vi nået et vendepunkt. Når

mennesket bliver i stand til at reflektere over sin bevidsthed – om end kun over dens fortid – kan det selv tage ansvaret. Det bliver myndigt. Guderne har trukket sig tilbage fra vor verden for at give rum for menneskets opnåelse af frihed. Verden er med Rudolf Steiners udtryk blevet ’Tom for guder’.⁹ Den materialistiske tænke måde forklarer verden, så der ikke findes guder. Så længe bevidstheden kun formår at skue tilbage på sin fortid, kan det heller ikke være anderledes. Følelsesmystik og forvrøvlet esoterik kan ikke hjælpe os ud af denne knibe.

Man kunne jo besinde sig på følgende: Jeg kender kun min tænknings fortid. Den må imidlertid også have en nutid, og at erkende denne kan ikke være umuligt for mig. Hvorfor er det mig ikke umiddelbart givet at erkende min egen nutid? Det er, fordi denne evne skal opnås i frihed. Hverdagsjegets erfaring, det egentlige jegs stedfortræder er mig givet; men det sande jeg skulle erfares på eget initiativ. Dette skridt må det myndige menneske selv tage. Det kan tiltræde en indre skolingsvej. I koncentrations- og meditationsøvelserne bliver vor opmærksomhed så ren og stærk, at den kan bestå uden objekt. Det er den sande jegs erfaring i stadig fornyelse som kontinuerlig nyfødt. Denne erfaring ville være indtrædelsen i menneskeheden næste periode, i åndsselve¹¹, i den 6. efteratlantiske kulturperiode. Det skulle i vore dage være den egentlige hændelse.

I foredrag fra 30.05.1908 sagde Rudolf Steiner: ”I dag er det i høj grad knyttet til individualiteten, til menneskets personlighed, at mennesker strides, at de har forskellige meninger og påstår, at hvis man ikke havde forskellige meninger, var man ikke selvstændige mennesker. Netop fordi mennesker vil være selvstændige, må de komme frem til forskellige meninger”.¹²

Aldrig har denne betragtning været så aktuel som i dag. Aldrig har der været så megen strid – de aktuelle stridigheder omkring corona viser tydeligt dette. Den dualistiske, egoistiske bevidsthed kan ikke andet. Den har angst, den mener sig destrueret, hvis ikke den forsvaret sine grænser. I en vis henseende med rette. Den dualistiske bevidsthed er kun en overgangstilstand. Den skygger for bevidsthedens solrige kilde, og i denne skygge, i den svage hjernes afsvækkede tankeproces kan frihedens kim spire; men hvis sjælen blev sig sin situation bevidst, måtte den vove sig ud af skyggen. Det er netop ved at ofre den egoistiske bevidsthed, at det sande jeg vågner op. Den ’personlige mening’, vi så heftigt forsvaret, har et interessant kendetegn. Så forskellige er disse meninger nemlig slet ikke. De følger visse mønstre, de danner sig fællesskaber, hvor man er af tilsyneladende samme meninger. Man indlejrer sig. Man danner forskellige meningsfællesskaber (for ikke at sige løgne-fællesskaber),

der bekæmper hinanden med argumenter, som hverken er holdbare eller fuldstændige. Tænkningen bliver derved ikke ren, som den er i matematikken, men forplumres af interesser, ønsker og emotioner, der griber forstyrrende ind. Dannelsen af disse meningsfællesskaber viser dog endnu noget: Længslen efter fællesskab lever stærkt i os. Der opstår grupperinger, som danner deres egen ’dialekt’ af meninger og argumenter, og alle, som tilslutter sig, skal holde sig til reglerne. Den, som ikke gør det, hvad enten vedkommende vil forsvare rebelske meninger eller stille ikke tilladte spørgsmål, bliver udstødt. Et ægte sandfærdigt fællesskab ville imidlertid fungere anderledes. Det ville bestå af åndeligt set frie mennesker, der ikke holdt sig til regler og skemaer – men i stedet rent åndeligt kunne mødes.

”Mest fredelig og harmonisk vil menneskene være, når det enkelte menneske er blevet mest muligt individuelt”¹³, sagde Rudolf Steiner i det citerede foredrag. Det lyder som en modsætning. Er vi ikke med vore stærke meninger mest muligt individuelle? Netop ikke! ”Mest individuel er den, der kan opleve de ovenfor skitserede jeg-erfaringer. Hverdagsbevidstheden, den dualistiske bevidsthed kan det ikke. Den er en erstatnings jeg-bevidsthed. En skygge af den solrige bevidsthed.

Bevidsthedens kilde er fælles for alle – ellers kunne vi end ikke gøre os forståelige over for hinanden på hverdagstænkningens niveau. Vi kunne heller ikke strides, for dertil skal man vidtgående forstå hinanden. I meditationens koncentrerede opmærksomhed kan vi bevidst erfare vore åndelige evners levende kilde. Deri oplever vi en enhed af sandhed og virkelighed, af inde og ude, af oppe og nede.¹⁴ Vi oplever ligeledes en enhed med menneskene, der også kan være i dette bevidsthedsområde, og en forståelse for den, som endnu ikke kan være der. Når vi lærer at bevæge os på dette højere bevidsthedsniveau, vil stridighederne af sig selv høre op. Da træffer sandheden i den ene sjæl sammen med sandheden i den anden, og man strides ikke mere. Det er sikkerheden for den sande fred og den sande broderlighed, for der findes kun én sandhed og virkelighed, og den har at gøre med den åndelige sol.

Enhver, der regelmæssigt er med i en meditativt arbejdende gruppe, kender det. I samtalen om øvelserne opstår der ingen stridigheder, heller ikke diskussioner. Det er ikke, fordi man opfører sig velopdraget, men fordi det ikke er påkrævet. Den nøje ’samstemmen’ betyder ikke, at alle siger det samme; men alle, som i øvelsen har opnået en vis intensitet i opmærksomhed, beretter ud fra samme erfaringsområde. Man forstår hinanden, også hvis en udtrykker sig klodset eller i brudstykker. Man glæder sig, når nogen siger noget, man ikke selv har øje på. Jalousi, misundelse, alle egoistiske

følelser tier. Glæde, fred og kærlighed overtager pladsen.

I koncentreret åndelig aktivitet erfarer vi os selv som født på ny, som et selvstændigt vordende menneske – fordi her kan ’det enkelte menneske være mest individuelt’. Og da kan det også danne fællesskab med andre, et fællesskab, der ikke beror på regler og skemaer, men på nye erfaringsområder. Da erfarer vi freden: Endnu var freden ikke – men den vil komme. FRED! / I længes blot efter den – men ikke nok / FRED ER DEN NYE VIBRATION, SOM IKKE KAN LIGNES VED NOGET GAMMELT¹⁶, siger englen til den lille gruppe mennesker, som vil høre på den. Freden er noget nyt, som mennesker må bringe ind i verden. Fred er ikke en pause mellem krige og ikke en tilstand, før krigen opstår, den er krigens overvindelse – i os! Fred kan kun mennesker skabe, mennesker, der også har erfaret krigen – den dualistiske bevidstheds krig. Når den dualistiske bevidsthed har forvandlet sig til åndsselv, da behøves ingen krige mere.¹⁷ Også de højere væsner venter på, at menneskene skal bringe denne nye kvalitet, den sig stadigt fornyende fred ind i verden. Det nye åndedrag, det nye åndens hjerteslag. DEN NYE VIBRATION, SOM IKKE LIGNES VED NOGET GAMMELT.

Angst og glæde

At skyggen beskytter den egoistiske bevidsthed, er en nødvendighed for en tid; uden denne isolering ville mennesket fortløbende være i direkte forbindelse med de åndelige væsner, hvis inspiration da ikke kunne give rum for frihed. Sådan var det i den tidligere menneskehed, og sådan er det stadig for det lille barn.

Så snart mennesket kan blive sig sin bevidsthedsmæssige situation bevidst, behøver det ikke længere denne beskyttelse. Sådan som kyllingen en tid er beskyttet af sin æggeskal, men med sit næb bryder gennem skallen, når den er moden til det, sådan må bevidsthedens grænser gennembrydes, og ansvaret for den videre udvikling tages i egen varetægt. Ville vi fortsat leve efter det gamle mønster, ville skallen blive stadig mere hård og tyk, og vi ville løbe den fare ikke at kunne gennembryde den. Ophobningen af kriser viser tydeligt, at dramatikken vokser i niveau. Hvad angår vor sjælelige sundhed, står vi mentalt set til kunstig lunge, og helbredelsesmidlet er øvelse.

Ville det næste bevidsthedstrin bryde ind i vor sjæl, uden at vi går skolingsvejen, ville det ødelægge os. Hvis der udefra for tidligt blev brudt hul på æggeskallen, ville kyllingen ikke være levedygtig. Det er en nåde, at det skridt, vi skal tage på det næste niveau, er overladt til os selv. Undlader vi dette skridt, eller tager vi det for tidligt, da har vi forspildt nåden. ’For tidligt’ beror ikke på en dato, men beror på vor sjæls modenhedsgrad. At begynde dette arbejde har allerede for længst nået sin forfaldsdato. Hverdagsbevidstheden lever i

stadig angst, og med rette, fordi den ikke har nogen sand eksistens. Sådan er mange angste for sygdom, vaccination osv. Tilbuddene på angst er mangfoldige. De er alle manifestationer af samme frygt, frygten for hverdagsjegets ødelæggelse. Imidlertid kan vi, takket være Logos-kimen i os, allerede i hverdagsbevidstheden gøre en begyndelse. Den kan ikke aflægge sin eksistentielle angst ved en beslutning om ikke at ville frygte; men den kan fatte beslutningen om at ville forvandle sig selv. Da forvandler den også angsten til glæde og kærlighed. ”Glæder du dig ti gange, er der ni gange held mellem de ti glæder. / I uendelig glæde blev du undfanget ved verdens begyndelse. / Denne ENE glæde er mulig for dig”.¹⁸

Mennesket blev skabt i uendelig glæde. Glæden er en uregenskab i os. Små børn kan glæde sig, før de kan tale, og før de kan elske. I angstens verden mister vi ’Den ENE glæde’ og søger at erstatte manglen ved nydelse og morskab (de ’ti glæder’). Den nye verden, som opstår ved opnåelse af en ny bevidsthed, bringer ur-glæden tilbage. Enhver, der regelmæssigt gennemfører koncentrations- og meditationsøvelser, kender det. Erfaringen af det nye i bevidstheden er altid ledsaget af glæde. Det er ikke jubelen over succes, derom handler det ikke; men det er en stille glæde ved den sig stadigt fornyende værens virksomhed og erfaring. Denne glæde er ’mulig for os’. Vi skal nå til den. Og så skal vi give den videre. Man har kun så megen glæde, som man viderregiver. Englen siger om glæden: Bevægelsen begynder... strømmer ud... giver sig hen... og vender tilbage ligesom åndedraget. / Glæden er den nye verdens luft (...). Min fred er din fred. / Min glæde er din glæde.¹⁹

Ud fra glæden klinger Logos i ur-begyndelsen, den klinger ved gerningen, ved kommunikationen. Først og fremmest blandt skabervæsnerne, derefter mellem skaberne og menneskene. Den egoistiske bevidsthed fordriver glæden. Nu må glæden genopstå blandt mennesker, der selv skal blive til skabervæsner. Kan der stilles en smukkere opgave end denne?

Noter

1. Jeg støtter mig her til flere af Rudolf Steiners grundbøger såsom *Frihedens Filosofi (GA 4)*, *Videnskaben om det skjulte (GA 13)* og *Udover til Georg Kühlewind: Bewusstseinstufen, Stuttgart 1976*, *Das Leben zwischen Überbewusstsein und Unterbewusstsein, Stuttgart 1982*, *Vom Normalen zum Gesunden, Stuttgart 1983 (nyudgivelse 2017)*. 2. *Georg Kühlewind: Meditationen über Zen-Buddhismus, Thomas Aquin und Anthroposophie, Stuttgart 1992*. 3. Disse følelser er undiagelse, de er ikke selvfølelse, egoistiske følelser. Ofte kalder vi dem derfor ikke følelser, skønt de netop er ’rigtige’ følelser. De kan f.eks. sammenlignes med sandhedens kvalitet. 4. Dette er netop med blik på det maskinelle et uløseligt problem. En computersoftware formår ikke at opfatte begreber, og derfor kan den ikke erkende genstande. En såkaldt ’machine learning software’ kan godt efterligne,

hvis den bliver trænet med mange visuelle eksempler. Mennesket ser på en helt anden måde, fordi det forstår en genstands funktion. Derfor kan det også erkende genstande, der ser anderledes ud end sædvanligt. Det kan en maskine ikke. Se Laszlo Böszörményi: *Mondenlicht-Sonnenlicht*, Frankfurt 2020. 5. Mattheusevangeliet kap. 18 vers 3. 6. Se Rudolf Steiner: *Videnskaben om det skjulte*, (GA 13). (Verdensudviklingen og menneskets udvikling). 7. Den moderne informatik er fuld af sådanne idéer, som f.eks. opnåelse af menneskets udødelighed gennem tilførsel af modstandsdygtige, kunstige stoffer. Se også Laszlo Böszörményi: *op.cit.* 8. Se Georg Kühlewind: *Das Gewahrwerden des Logos*, Stuttgart 1979 og *Das Reich Gottes*, Stuttgart 1994 (nyudgivelse 2021) 9. Se Rudolf Steiner: *Anthroposophische Leitsätze* (GA 26), Dornach 1998, side 103. 11. Se Hvorle-

des opnår man erkendelse af de højere verdener? (GA 10) og Georg Kühlewind *Vom Normalen zum Gesunden samt Licht und Freiheit*, Stuttgart 2004. Egentlig er alle bøger af Kühlewind og Rudolf Steiner viet dette tema. 11. (GA 13), side 71. 12. *Das Johannesevangelium*, (GA 103), Dornach 1995, side 174. 13. *Ebd.* 14. Se Georg Kühlewind: *Weihnachten – die drei Geburten des Menschen*, Stuttgart 1989. 15. (GA 103), side 175. 16. Gitta Mallasz: *Die Antwort der Engel*, udkommet 1981, side 163 (28. samtale med Lili). Denne samtale mellem engel og menneske fandt sted i Budapest under 2. Verdenskrig og i krigens allerverste tid. Mange tror ikke på sådan noget. Jeg heller ikke! Men tekstens kvalitet vidner om absolut autenticitet. 17. Se Laszlo Böszörményi: *Über die Freundschaft*. 18. Gitta Mallasz: *op.cit.*, side 84 (17. samtale mit Lili). 19. (28.

Hvad mener jeg med antroposofi?

ved Jörn Ewertowski

Fra Das Goetheanum, nr. 14, april 2022
Oversættelse Kirsten Foged

Det, der gør det svært at beskrive antroposofi med få ord, er, at vi hverken kan forklare det som en særlig slags videnskab eller som religion eller som kunst. Den har noget fra alle tre områder.

Den, som forsøger at forklare, hvad biologi er, kan vise hen til et overordnet begreb - en naturvidenskab - og kan så henvise til den specielle forskel mellem denne videnskab og de andre videnskaber. Nemlig, at biologi handler om det levende.

Fordi antroposofi omhandler både det videnskabelige, det religiøse og det kunstneriske, og fordi nærmest alle temaer og alt indhold beskæftiger sig med såvel religion som videnskab, kan en sådan forklaringsmodel ikke bruges i forbin-

delse med antroposofien.

Den skelner heller ikke, som det i dag er praksis, imellem naturvidenskab og åndsvidenskab.

Den er ganske vist selv et kulturfænomen og beskæftiger sig med kulturfænomener ligesom de akademiske videnskaber, men den beskæftiger sig ligeledes med naturen og med kosmos.

Men samtidig er den baseret på indre erfaringer og på livsudvikling.

Den er ikke kun teori, men ligeså meget praksis.

Det, som adskiller antroposofi fra andre kulturfænomener, er den kendsgerning, at den forbinder de kulturelle livsområder, som ellers lever adskilt fra hinanden.

Hyacint og Rosenblomst

Af Novalis.

Oversættelse Annelise Sadolin

Eventyret om Hyacint og Rosenblomst er en inspireret skildring af individualitetens stræben efter sit åndsselv og mødet med det.

En gang for længe siden var der en mand – ung i blodet. Han var et godt menneske, men lignede ikke andre, græmmede sig over ingenting igen og igen. Altid gik han stille rundt for sig selv, satte sig ensomt ned, når de andre morede og fornøjede sig, og kun af sære ting var han tiltrukket. Huler og skove var hans mest elskede steder, og så talte han med fugle og andre dyr, med træer og klipper, et eneste fornuftigt ord var det ikke, kun højlydt åndesnak lige til at more sig over. Han forblev vranten og alvorlig uagtet egern, marekat, papegøje og dompap, der gjorde sig stor anstrenge for at adspredde ham og vise ham ind på den rette vej. Gåsen fortalte eventyr, bækken klimprede dertil en ballade, en stor tyk sten gjorde latterlige bukkespring, rosen smøg sig venligt rundt omkring ham og kravlede på stenens krusninger, mens en efeu kærtegnede ham på hans sorgfulde pande. Kun mismod og streng alvor var vedholdende hos ham.

Hans forældre var ulykkelige, de vidste ikke deres levende råd med deres unge søn. Aldrig havde de gjort ham fortræd, han var sund og rask, spiste godt og havde også for få år siden været glad og lystig som ingen andre, den første i lege og kampe, fremfor alt velset og beundret af piger. Han var smuk som billedet på et maleri, og han dansede som en drøm.

Blandt pigerne var der en, et kosteligt billedskønt barn, hun så ud som voks. Håret var gylden silke, læberne røde som et kirsebær, en levende dukke var hun med ravn sorte øjne. Den, der fik øje på hende, måtte nærved dø. Dengang havde Rosenblomst, for det hed hun, kærlighed til den smukke Hyacint, sådan hed han, og også han elskede hende, så han ville gå i døden for sin pige. De andre vidste det ikke. En lille viol havde først sagt det, og huskatten havde vel så hørt det, for deres forældres huse lå tæt på hinanden.

Da nu Hyacint en nat stod ved sit vindue, og Rosenblomst stod ved siden af, løb kattene forbi på musefangst; de så de to more sig leende og det ofte så højt, at kattene blev vrede. Violen havde i fortrolighed sagt det til jordbærret, jordbærret sagde det videre til sin veninde stikkelsbær. Og